

**МІНІСТЕРСТВО АГРАРНОЇ ПОЛІТИКИ ТА ПРОДОВОЛЬСТВА
УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ В.В. ДОКУЧАЄВА**

Д.В. ШИЯН, Н.В. УЛЬЯНЧЕНКО

**ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИТРАТ
У СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ
ПІДПРИЄМСТВАХ**

Монографія

ХАРКІВ – 2012

ББК У9(2)325.153

Ш 55

УДК 631.15:[631.14:633.63](477.54)

Рекомендовано до друку вченою радою Харківського національного аграрного університету ім. В.В. Докучаєва (протокол № 1 від 26 вересня 2012р.)

Рецензенти: І.В. Охріменко, д-р екон. наук, старший науковий співробітник, доцент, декан факультету аграрного менеджменту Національного університету біоресурсів і природокористування України; Є.М. Воробйов, д-р екон. наук, професор, завідувач кафедри економічної теорії Харківського національного університету ім. В.Н. Каразна; В.М. Онегіна, д-р екон. наук, професор, завідувач кафедри економіки та маркетингу Харківського НТУСГ ім. П. Василенка.

Шиян Д.В.

Ш 55 Ефективність витрат у сільськогосподарських підприємствах: монографія / Д.В. Шиян, Н.В. Ульяновченко – Х.: Міськдрук, 2012. – 204 с.

ISBN

Проаналізовано рівень ефективності витрат у сільськогосподарських підприємствах України та Харківської області. Здійснено оцінку беззбитковості виробництва залежно від розмірів підприємств з допомогою економіко-математичного моделювання, проведено оптимізацію рівня витрат на прикладі сільськогосподарського підприємства. З використанням масових статистичних даних сільськогосподарських підприємств Харківської області, продемонстрована дія закону спадної віддачі по окремих культурах та видах продукції.

Розраховано на керівників і спеціалістів сільськогосподарських підприємств, науковців, аспірантів, студентів вищих навчальних закладів.

ББК У9(2)325.153

© Шиян Д.В., Ульяновченко Н.В., 2012

© Харківський національний
аграрний університет
ім. В.В. Докучаєва, 2012

ISBN

ЗМІСТ

ВСТУП	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ОЦІНКИ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИТРАТ	6
1.1. Поняття та зміст витрат як економічної категорії	6
1.2. Погляди та підходи до класифікації витрат	20
1.3. Шляхи підвищення ефективності витрат	39
РОЗДІЛ 2. ОСНОВНІ ТЕНДЕНЦІЇ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИТРАТ У СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ	49
2.1. Основні тенденції формування витрат	49
2.2. Ефективність витрат у сільськогосподарських підприємствах	65
2.3. Вплив природно-кліматичних умов на ефективність витрат	103
РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИТРАТ У СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ	124
3.1. Моделювання оптимізації галузевої структури як фактора підвищення ефективності витрат	124
3.2. Вплив інтенсивності та розмірів підприємств на рівень беззбитковості виробництва окремих видів продукції	138
3.3. Державна підтримка як фактор підвищення ефективності витрат	156
ВИСНОВКИ	175
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	179

ВСТУП

Конкретизація теоретичних проблем щодо головних економічних категорій набуває особливого значення. Прикладом є реальне використання в Україні такого поняття, як “витрати”, яке є похідним від поняття “вартість”. У спеціальних економічних і бухгалтерських виданнях триває дискусія щодо порядку калькуляції собівартості продукції та логічності включення певних елементів до складу витрат. Окремою є проблема існування паралельно двох видів бухгалтерського обліку: податкового та звичайного. Все це свідчить про те, що дискусійність питань політичної економії безпосередньо впливає на невизначеність у роботі державних установ під час розробки відповідних нормативних документів і створює проблеми конкретним підприємствам.

У ринковій економіці головною засадою існування кожного окремого товаровиробника вважається його конкурентоспроможність. Одним із центральних моментів при цьому є підвищення ефективності й оптимізації витрат суб'єктів господарювання. Це відповідно потребує розробки принципів і методів їх формування із застосуванням новітніх економічних технологій. Витрати підприємства залежать від рівня та ступеня використання ресурсів підприємства, а також вони є матеріальним віддзеркаленням відносин суб'єктів господарювання.

Актуальність вирішення зазначених проблем в останній час ще більш загострюється. Це зумовлено тією обставиною, що протягом 2008 – 2011 рр. відбувалося постійне зростання цін на сировину та матеріали. Отже, одним з основних джерел підвищення прибутковості діяльності підприємств є оптимізація витрат.

Фундаментально-теоретичні розробки в області формування витрат і теорії вартості були здійснені у працях таких учених, як У. Петті, Ф. Кене, А. Сміт, К. Маркс, Д. Рікардо, А. Маршалл, К. Менгер, Ф. Візер, Е. Бем-Баверк, Д. Кейнс, Д. Хікс та ін.

Питання, пов'язані з теорією та практикою формування витрат,

підвищення їх ефективності на сучасному етапі розвитку сільськогосподарського виробництва знайшли своє відображення в наукових працях таких учених, як: В.Г. Андрійчук, І.М. Бойчик, О.М. Варченко, М.Г. Грещак, А.С. Даниленко, С.І. Дем'яненко, М.Я. Дем'яненко, О.С. Коцюба, О.О. Красноруцький, П.Т. Саблук, В.Я. Месель-Веселяк, П.М. Макаренко, О.В. Олійник, І.В. Охріменко, Б.Й. Пасхавер, Ю.С. Цал-Цалко, О.М. Шпичак, О.Г. Шпикуляк, О.В. Шубравська та ін.

Незважаючи на всю важливість здійснених досліджень, окремі аспекти проблеми формування витрат у сільськогосподарських підприємствах потребують подальшого розгляду. Зокрема, це стосується уточнення класифікації витрат і понятійного апарату, впливу розміру підприємств, природно-кліматичних умов України на рівень та ефективність витрат, взаємозв'язку прибутковості виробництва з інтенсивністю і розміром підприємства тощо. Все це зумовлює актуальність проведеного дослідження.